

DOI Number: 10.30520/tjsosci.406875

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE SALDIRGANLIĞIN BAZI DEMOGRAFİK
ÖZELLİKLERLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ***ANALYZING THE RELATIONSHIP BETWEEN SOME DEMOGRAPHIC FEATURES
AND AGGRESSION AMONGST UNIVERSITY STUDENTS*Atakan Mustafa AKIL¹**ÖZET**

Saldırganlık, geçmişten günümüze psikolojinin en önemli konularından biri olmuştur. Saldırganlığın düşünce, duygu ve davranış gibi çok boyuta sahip olması, onu tanımlamayı zorlaştırmaktadır. Genel olarak bireyin başka bir bireye zarar vermek amacıyla gerçekleştirdiği davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinde saldırganlığın çeşitli demografik veriler açısından incelenmesidir. Veri toplama aracı olarak Demografik Bilgi Formu ve Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada çeşitli fakülte ve bölümlerden 205 öğrenci ile çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre yaş kriterine göre anlamlı bir farklılık saptanmazken, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre bazı alt boyutlarda daha saldırgan olduğu saptanmıştır. Aile özelliklerine bakıldığında ise anne ve babası ayrı olan öğrencilerin bazı alt boyutlarda daha saldırgan olduğu saptanmıştır. Eğitim alınan bölüm bazında bakıldığında ise çocuk gelişimi bölümü öğrencilerinin, bazı bölümlere göre anlamlı düzeyde düşük saldırganlık gösterdiği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet, Düşmanlık, Öfke, Saldırganlık, Yaş

ABSTRACT

Aggression has always been an important subject for psychology. It is difficult to define aggression because of its multidimensional background. Generally, it is defined as any behaviour towards another individual that is carried out with the immediate intent to cause harm. The aim of this research is to analyze the relationship between some demographical features (such as age, sex, education, family) and aggression amongst university students. The research group of this research was consisted of 205 students from various faculties and fields. Personal Information Form and Buss-Perry Aggression Questionnaire were used to obtain datas. The result of this study indicates that there is no relationship between age and aggression. There are meaningful relationships between sex, situation of parents, education and aggression.

Keywords: Age, Aggression, Anger, Hostility, Sex

¹ İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Bölümü,
atakanakil@aydin.edu.tr

GİRİŞ

Saldırganlık öfke, düşmanlık veya şiddet gibi birçok boyutu olan genel bir tanımdır. Anderson ve Bushman (2002), saldırganlığı “bir bireyin başka bir bireye zarar vermek üzere gerçekleştirdiği davranışlar” olarak tanımlamıştır. Bandura (1973) ise “bireyin yaralanması veya herhangi bir nesnenin zarar görmesiyle sonuçlanan davranışlar” şeklinde tanımlamıştır. Saldırganlığın tanımlanması konusundaki genel eğilim, teleolojik bir çerçevede ele alınması yönündedir. Yani amacın olması, saldırganlığın tanımlanması için genellikle yeterli olmaktadır. Saldırganlığın bir diğer özelliğinde ise bu duruma maruz kalan kişinin bunu engellemeye çalışması önem arz etmektedir. Bu yüzden Baron (1977), saldırganlığı “zarar verme amacıyla, bunu önlemeye çalışan bir canlıya karşı yapılan davranışlar” olarak tanımlamıştır. Dolayısıyla saldırganlığa maruz kalan nesnenin bunu talep edip etmediği de önem arz etmektedir.

Saldırganlıkla ilgili yapılan teorik yaklaşımlara bakıldığında temelde iki bakış açısına ayrıldığı görülmektedir; biyolojik ve sosyal. Bu iki yaklaşım arasında katı bir ayrım bulunmaktadır. Biyolojik yaklaşımlar, saldırganlığın temelini biyolojik alt yapıda bulunduğunu belirtirken, sosyal yaklaşımlar genellikle saldırganlığın çevre ile etkileşimle bağlantılı olarak ortaya çıktığını belirtmektedir. Diğer bir deyişle saldırganlık, doğumla birlikte başlar veya sonradan öğrenilir şeklinde iki temel görüş bulunmaktadır.

2. YÖNTEM

2.1. Örneklem

Araştırmanın örneklemini İstanbul Aydın Üniversitesi'nin çeşitli fakülte ve bölümlerinde eğitim gören üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. Toplamda 120'si kadın, 85'i erkek olmak üzere 205 kişiden oluşan örneklemin yaş ortalaması 20.90 olarak belirlenmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada Kişisel Bilgi Formu (KBF) ile örneklemin demografik özellikleri tespit edilmiştir. Buss ve Perry (1992) tarafından geliştirilip Demirtaş-Madran (2012) tarafından dilimize uyarlanan Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ) ile de saldırganlık durumları belirlenmiştir. Bu ölçek öfke, düşmanlık, sözel saldırganlık ve fiziksel saldırganlık alt boyutlarından oluşmaktadır. Yapılan analiz sonucunda ölçeğin Cronbach-alfa değeri 0,85 bulunmuştur.

2.3. Analiz

Elde edilen veriler NCSS (Number Cruncher Statistical System) programında analiz edilmiştir.

3. BULGULAR

Tablo 1: Yaşlara Göre Buss Perry Saldırganlık Ölçeği Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Değerlendirilmesi

Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği		Yaş		Test Değeri
		≤20 Yaş (n=98)	≥21 Yaş (n=107)	^a p
Fiziksel Saldırganlık	<i>Min-Maks</i>	1-5 (2,44)	1-4,78 (2,44)	t:0,440
	<i>(Medyan)</i>			
	<i>Ort±Ss</i>	2,56±0,92	2,51±0,83	0,661
Düşmanlık	<i>Min-Maks</i>	1,63-4,75 (3,13)	1,5-4,38 (3,13)	t:0,804
	<i>(Medyan)</i>			
	<i>Ort±Ss</i>	3,13±0,72	3,05±0,62	0,422
Öfke	<i>Min-Maks</i>	1,14-5 (3)	1,57-4,86 (3,14)	t:-0,888
	<i>(Medyan)</i>			
	<i>Ort±Ss</i>	2,97±0,88	3,07±0,76	0,375
Sözel Saldırganlık	<i>Min-Maks</i>	1,4-4,8 (2,9)	1,2-4,6 (3)	t:-1,238
	<i>(Medyan)</i>			
	<i>Ort±Ss</i>	2,96±0,71	3,08±0,69	0,217
Toplam Puan	<i>Min-Maks</i>	1,59-4,45 (2,84)	1,69-4,17 (2,86)	t:-0,095
	<i>(Medyan)</i>			
	<i>Ort±Ss</i>	2,89±0,66	2,89±0,54	0,924

^aStudent-t Test

Öğrencilerin yaşlarına göre Buss Perry Saldırganlık Ölçeği “Fiziksel Saldırganlık”, “Düşmanlık”, “Öfke”, “Sözel Saldırganlık” ve ölçek toplamından aldıkları puanlar, istatistiki açıdan anlamlı farklılık göstermemektedir (p>0,05).

Tablo 2: Cinsiyetlere Göre Buss Perry Saldırganlık Ölçeği Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Değerlendirilmesi

Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği		Cinsiyet		Test Değeri
		Kadın (n=120)	Erkek (n=85)	^a p
Fiziksel Saldırganlık	<i>Min-Maks</i>	1-4,78 (2,11)	1,11-5 (2,89)	t:-5,563
	<i>(Medyan)</i>			
	<i>Ort±Ss</i>	2,27±0,82	2,91±0,80	0,001**
Düşmanlık	<i>Min-Maks</i>	1,63-4,75 (3,13)	1,5-4,75 (3,13)	t:0,662
	<i>(Medyan)</i>			
	<i>Ort±Ss</i>	3,12±0,69	3,05±0,64	0,509
Öfke	<i>Min-Maks</i>	1,29-4,71 (3,14)	1,14-5 (3)	t:-0,063
	<i>(Medyan)</i>			
	<i>Ort±Ss</i>	3,02±0,82	3,03±0,82	0,950
Sözel Saldırganlık	<i>Min-Maks</i>	1,2-4,8 (2,9)	1,4-4,6 (3)	t:-1,860
	<i>(Medyan)</i>			
	<i>Ort±Ss</i>	2,95±0,69	3,13±0,70	0,064
Toplam Puan	<i>Min-Maks</i>	1,59-4,38 (2,72)	1,76-4,45 (3,03)	t:-2,571
	<i>(Medyan)</i>			
	<i>Ort±Ss</i>	2,80±0,61	3,02±0,56	0,011*

^aStudent-t Test

*p<0,05

**p<0,01

Erkek öğrencilerin Buss Perry Saldırganlık Ölçeği “Fiziksel Saldırganlık” alt boyutundan aldıkları puanlar, kadın öğrencilere oranla istatistiki açıdan anlamlı düzeyde yüksek saptanmıştır ($p=0,001$; $p<0,01$).

Öğrencilerin yaşlarına göre Buss Perry Saldırganlık Ölçeği “Düşmanlık”, “Öfke” ve “Sözel Saldırganlık” alt boyutlarından aldıkları puanlar, istatistiki açıdan anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Erkek öğrencilerin Buss Perry Saldırganlık Ölçeğinden aldıkları puan toplamları, kadın öğrencilere göre istatistiki açıdan anlamlı düzeyde yüksek saptanmıştır ($p=0,011$; $p<0,05$).

Tablo 3: Aile Bireylerinin Sağlık ve Birliktelik Durumuna Göre Buss Perry Saldırganlık Ölçeği Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Değerlendirilmesi

Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği	Aile Bireylerinin Sağlık ve Birliktelik Durumu			Test Değeri	
	İkisi de Sağ ve Birlikte (n=178)	İkisi de Sağ ve Ayrı (n=17)	Ebeveynlerden Biri Vefat Etmiş (n=10)	^b p	
Fiziksel Saldırganlık	Min-Maks (Medyan)	1-5 (2,44)	1,33-4,44 (2,44)	1,56-4,33 (2,44)	$\chi^2:0,377$
	Ort±Ss	2,51±0,85	2,66±1,03	2,73±0,98	0,828
Düşmanlık	Min-Maks (Medyan)	1,5-4,75 (3,13)	2,5-4,38 (3,5)	2,13-4,38 (3,56)	$\chi^2:7,574$
	Ort±Ss	3,04±0,66	3,44±0,57	3,33±0,86	0,023*
Öfke	Min-Maks (Medyan)	1,14-5 (3)	1,43-4,71 (3,14)	2,43-4,43 (3,5)	$\chi^2:4,587$
	Ort±Ss	2,98±0,81	3,13±0,95	3,5±0,62	0,101
Sözel Saldırganlık	Min-Maks (Medyan)	1,2-4,8 (3)	2-4 (3,2)	2,2-4,4 (3,8)	$\chi^2:7,673$
	Ort±Ss	2,98±0,69	3,08±0,60	3,64±0,72	0,022*
Toplam Puan	Min-Maks (Medyan)	1,59-4,45 (2,81)	1,97-4,38 (2,93)	2,17-4,17 (3,36)	$\chi^2:4,608$
	Ort±Ss	2,85±0,58	3,06±0,68	3,24±0,65	0,100

^bKruskal Wallis Test

* $p<0,05$

Öğrencilerin aile bireylerinin sağlık ve birliktelik durumlarına göre Buss Perry Saldırganlık Ölçeği “Fiziksel Saldırganlık”, “Öfke” ve ölçek toplamından aldıkları puanlar, istatistiki açıdan anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Öğrencilerin aile bireylerinin sağlık ve birliktelik durumlarına göre Buss Perry Saldırganlık Ölçeği “Düşmanlık” alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiki açıdan anlamlı farklılık saptanmıştır ($p=0,023$; $p<0,05$). Farklılığı değerlendirmek amacıyla yapılan Mann Whitney U Test sonuçlarına göre; aile bireylerinin ikisi de sağ ve birlikte yaşadığını belirten öğrencilerin Düşmanlık alt boyutundan aldıkları puanlar, aile bireylerinin ikisi de sağ ve ayrı yaşadığını belirten öğrencilere oranla anlamlı düzeyde düşük olduğu belirlenmiştir ($p=0,011$; $p<0,05$).

Öğrencilerin aile bireylerinin sağlık ve birliktelik durumlarına göre Buss Perry Saldırganlık Ölçeği “Sözel Saldırganlık” alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistikî açıdan anlamlı farklılık saptanmıştır ($p=0,022$; $p<0,05$).

Farklılığı belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney U Test sonuçlarına göre; aile bireylerinden birinin vefat ettiğini belirten öğrencilerin Sözel Saldırganlık alt boyutundan aldıkları puanlar, aile bireylerinin ikisi de sağ ve birlikte yaşadığını belirten ve aile bireylerinin ikisi de sağ ve ayrı yaşadığını belirten öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir ($p=0,007$; $p=0,038$; $p<0,05$).

Tablo 4: Bölüme Göre Buss Perry Saldırganlık Ölçeği Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Değerlendirilmesi

		Buss Perry Saldırganlık Ölçeği				Toplam Puan
		Fiziksel Saldırganlık	Düşmanlık	Öfke	Sözel Saldırganlık	
Basım ve Yayın Teknolojileri (n=22)	Min-	1,22-4,44	2,13-4,5	1,43-4,43	1,4-4,4	1,9-4,07
	Maks (Medyan)	(2,22)	(3,25)	(3,29)	(3,1)	(2,88)
	Ort±Ss	2,39±0,99	3,27±0,6	3,19±0,82	3,1±0,72	2,95±0,62
Çocuk Gelişimi (n=18)	Min-	1,33-4,33	1,88-4,38	1,57-4	1,8-3,8	1,86-4,17
	Maks (Medyan)	(2)	(3,31)	(2,93)	(2,8)	(2,69)
	Ort±Ss	2,19±0,83	3,32±0,65	2,9±0,71	2,96±0,48	2,8±0,57
Gıda Teknolojisi (n=10)	Min-	1-4 (2)	1,63-4,63	1,57-4,43	1,6-3,8	1,59-3,93
	Maks (Medyan)	(2)	(2,69)	(3,21)	(3,3)	(2,74)
	Ort±Ss	2,13±0,96	2,98±1,05	3,23±1,00	3,00±0,74	2,78±0,76
Grafik Tasarım (n=38)	Min-	1,11-4,44	1,75-4,75	1,29-4,71	1,8-4,2	1,59-4,38
	Maks (Medyan)	(2,22)	(3,13)	(2,86)	(2,6)	(2,72)
	Ort±Ss	2,3±0,82	3,06±0,77	2,82±0,76	2,84±0,69	2,73±0,62
Makine (n=35)	Min-	1,56-4,33	1,75-4,75	1,14-4,71	1,4-4,4 (3)	1,76-4,24
	Maks (Medyan)	(2,78)	(3)	(2,71)	(3)	(2,97)
	Ort±Ss	2,8±0,67	3,02±0,68	2,8±0,8	2,96±0,65	2,89±0,57
Psikoloji (n=18)	Min-	1,67-4,33	1,5-3,5 (3)	1,86-4,86	2,2-4,4	2,31-3,79
	Maks (Medyan)	(2,67)	(3)	(3,36)	(3,5)	(2,91)
	Ort±Ss	2,66±0,73	2,84±0,52	3,33±0,75	3,41±0,64	3±0,47
Radyoterapi (n=31)	Min-	1-4,78	2,13-4,13	1,57-4,71	1,2-4,8	1,9-3,93
	Maks (Medyan)	(2,22)	(3,13)	(3)	(2,8)	(2,69)
	Ort±Ss	2,47±1	3,12±0,5	3,03±0,92	2,97±0,87	2,87±0,65
Yerel Yönetimler (n=24)	Min-	1,11-5 (3)	2-4,38	1,14-5 (3)	2-4,4 (3,1)	1,83-4,45
	Maks (Medyan)	(3)	(3,13)	(3)	(3,1)	(3,02)
	Ort±Ss	3,04±0,81	3,11±0,64	3,18±0,84	3,13±0,69	3,11±0,58

Diğer Bölümler (n=9)	Min-					
	Maks	1,44-4	1,88-4,13	2,71-4,43	2,4-4,2	2,21-3,83
(Medya n)	(2,56)	(2,88)	(3,14)	(3,2)	(3,14)	
Ort±Ss	2,68±0,81	3,04±0,7	3,27±0,56	3,18±0,58	3,01±0,55	
Test Değeri	χ^2 :25,479	χ^2 :7,607	χ^2 :12,215	χ^2 :10,842	χ^2 :9,499	
^bp	0,001**	0,473	0,142	0,211	0,302	

^bKruskal Wallis Test

**p<0,01

Öğrencilerin okudukları bölümlere göre Buss Perry Saldırganlık Ölçeği “Fiziksel Saldırganlık” alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiki açıdan anlamlı farklılık saptanmıştır (p=0,001; p<0,01). Farklılığı belirlemek amacıyla yapılan Bonferroni düzeltilmeli Mann Whitney U Test sonuçlarına göre; okuduğu bölüm çocuk gelişimi olan öğrencilerin alt boyuttan aldıkları puanlar, okuduğu bölüm makine ve yerel yönetimler olan öğrencilere göre anlamlı düzeyde düşük saptanmıştır (p=0,018; p=0,009; p<0,05).

4. TARTIŞMA

Araştırma sonuçlarına göre erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha yüksek fiziksel saldırganlık puanına sahip oldukları gözlemlenmiştir (Tablo 2). Bu sonuçlar literatüre uygunluk göstermektedir. Karataş (2008) tarafından gerçekleştirilen araştırmada da benzer şekilde kız ve erkek cinsiyeti arasında saldırganlığın fiziksel boyutunun anlamlı olduğu gözlemlenmiştir. Campano ve Munakata (2004) da yaptıkları çalışmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha saldırgan olduklarını ve genellikle fiziksel kuvvet uygulamaktan daha fazla hoşlandıklarını belirtmektedir. Bu çalışmaların dışında erkeklerin daha saldırgan olduğu gösteren pek çok çalışma bulunmaktadır (Tuzgöl, 1998; Doğan ve diğ., 2002; Aktaş ve diğ., 2005; Kepenkçi ve Çinkır, 2005). Bazı araştırmacılar karşılaştıkları durumu sosyal fenomenlerle açıklarken, bazıları saldırganlığın evrimsel/genetik yönü ile açıklamaktadır. Örneğin Bettencourt ve Miller (1996) bu durumu erkeğin toplumsal rolleri ile ilişkilendirilmiştir. Berkowitz (1993) tarafından ortaya atılan bu görüşe göre ise erkeğin bu durumu, onun sosyal yaşamda üstlendiği roller ile ilişkilendirilmektedir. Örneğin ailelerin erkek çocuklarına oyuncak silah, kız çocuklarına ise oyuncak bebek alması bu farklılığa zemin hazırlamaktadır. Sadece aileden gelen ayrıştırma değil, aynı zamanda medya kanalıyla veya eğitim sistemiyle gelen ayrıştırma da eleştirmektedir. Erkeklerdeki fiziksel saldırganlığın kadınlara oranla daha fazla olması durumu da erkeğin doğası olarak algılanmaktadır.

Bir diğer yandan bu durumun gerçekten de erkeğin doğası olduğunu belirten görüşler de bulunmaktadır. Bu bakış açısına göre bunun nedeni evrimsel süreçte erkekler arası yaşanan rekabetten kaynaklanmaktadır. Evrimsel süreç içerisinde erkekler besin kaynaklarına ulaşma, çiftleşme veya hiyerarşik düzen kurma gibi nedenlerle rekabetçi bir ortamda bulunmuşlardır. Bu da bir tür olarak erkeklerin genetik açıdan daha saldırgan bir yapıya sahip olmalarına neden olmuştur (Buss ve Duntley, 2006). Benzer şekilde erkek primatların da içinde bulunduğu canlı grubu, bölgeyi ve dişileri korumak için koruyucu görevi görmektedirler (Wilson, 1975). Bu gibi durumlarla karşılaşıldığında erkek cinsi fiziksel saldırganlığa, hatta gerekliyse şiddete başvurmaktadır. Ek olarak evrimsel görüş çerçevesinde değerlendirilebilecek fizyolojik ve anatomik açıklamalar da bulunmaktadır. Örneğin erkek anatomisi saldırmak veya korunmak için kadınlara göre daha uygundur. İnsanlarda erkeklerin kolları kadınlara

göre daha kaslıdır (Goetz, 2010). Bir diğer etmen ise hormonlarla ilişkilidir. Erkeklerde bulunan testosteron hormonunun rekabetçi ve suç davranışlarıyla ilişkili olduğu bilinmektedir (Ellis, 2003; 2004).

Demografik verilerden bir diğeri olan aile bireylerinin sağlık ve birliktelik durumuna göre saldırganlık eğilimi ele alındığında düşmanlık ve sözel saldırganlık alt boyutunda anlamlı farklılıklar bulunmuştur (Tablo 3). Bu sonuçlara göre ailesi sağ ve birlikte yaşayanların puanları, sağ ve ayrı yaşayanlara göre düşük çıkmıştır. Ayrıca sözel saldırganlık alt boyutunda aile bireylerinden birinin vefat ettiğini belirten öğrencilerin puanları, diğerlerine göre daha yüksek çıkmıştır. Araştırma çerçevesinde sadece ailenin sağlık ve birliktelik durumu ile ilişkinin kurulması gerekmektedir çünkü geçmiş dönem yaşantılarına dair bir veri bulunmamaktadır. Aile bireylerinin bir şekilde birbirlerinden ayrı düşmesi durumunda genellikle sevgi eksikliği algısı, istenmeyen çocuk algısı, bağlanma stilleri veya mevcut durum nedeniyle suçluluk duyma gibi faktörlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Yavuzer (2004) ailesi tarafından kabul edilmeyen veya yeterli düzeyde sevgi ve şefkat gösterilmeyen çocukların saldırganlığa daha eğilimli olduğunu belirtmektedir. Buradaki faktörlerin çocukların algılarıyla da ilişkili olabileceği unutulmamalıdır. Örneğin bir çift boşanmış olsa dahi çocuğuna yeterli düzeyde sevgi ve şefkat verebilir fakat çocuk bunu algılayamazsa veya farklı yorumlarsa ailesine karşı düşmanlık ve öfke besleyebilir. İleriki yaşamında da bu saldırganlığını sosyal çevresine aktarabilir. Malley-Morrison ve diğ. (2000) ise anne babanın boşanması sonrası çocuğun kendini yalnız ve savunmasız hissettiğini belirtmektedir. Konuyla ilişkili bir diğer kavram olan bağlanma stillerinde ise çocuğun ebeveynine veya bakıcısına güvensiz bağlanması, istenmeyeceğini veya ihmal edileceğini düşünmesine neden olup saldırganlığı artırabilmektedir (Marcus ve Kramer, 2001). Literatürde bu bulguları destekleyen pek çok çalışma yer almaktadır (Karahana ve diğ., 2009; Aral ve Sağlam, 2012). Aile yaşantısıyla ilgili ortaya çıkan eksiklikler veya yaşanan problemler her ne kadar düşmanlığa neden olsa da fiziksel boyuta varan sonuçlar doğurmamaktadır. Bu kişiler problemlerini fiziksel saldırganlığa veya şiddete vardırılmadan sözel saldırganlık yoluyla düşüncelerini ortaya koymaktadır.

Öğrencilerin eğitim aldığı alanın saldırganlıkla olan ilişkisine bakıldığında ise “Çocuk Gelişimi” öğrencilerinin, “Makine” bölümü öğrencilerine göre daha düşük fiziksel saldırganlık alt boyutu puanına sahip oldukları gözlemlenmiştir (Tablo 4). Bu sonuçlar için ön plana çıkan özellik cinsiyettir. Yukarıda belirtildiği gibi erkekler, fiziksel saldırganlık söz konusu olduğunda kızlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar elde etmiştir (Tablo 2). Örneklem grubunun ve eğitim alınan bölümlerin özelliklerine bakıldığında “Makine” bölümü popülasyonunun tamamına yakını erkek öğrencilerden oluştuğu gözlemlenmiştir. Bu durumun aksine “Çocuk Gelişimi” bölümü ise tamamı kız öğrencilerden oluşan bir bölümdür. Bu nedenle erkek öğrencilerden oluşan bir bölümün fiziksel saldırganlık düzeyinin, kız öğrencilerden oluşan bir bölüme oranla daha yüksek olması, cinsiyet temelli yaklaşım ile normal karşılanmaktadır.

KAYNAKÇA

Aktaş, V., Şahin, D., Aydın, O. (2005). *Saldırgan olan ve olmayan çocuklarda düşmanca niyet yüklemeye yanlılığının cinsiyete bağlı olarak incelenmesi*, Türk Psikoloji Dergisi, 20(55): 43-57

- Anderson, C.A., Bushman, B.J. (2002). *Human Aggression*, Annual Reviews of Psychology, 53:27-51
- Aral, N., Sağlam, M. (2012). *Ebeveynleri boşanma sürecinde olan çocuklar ile ebeveynleri ile birlikte yaşayan çocukların duygularının cinsiyete göre incelenmesi*, Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi, 1(2): 71-88
- Bandura, A. (1973). *Aggression: A Social Learning Analysis*, Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall
- Baron, R.A. (1977). *Human Aggression*, New York: Plenum
- Berkowitz, L. (1970). *Aggressive Humor as a Stimulus to Aggressive Responses*. Journal of Personality and Social Psychology, 16(4): 710-717
- Bettencourt, B. A., Miller, N. (1996). *Gender differences in aggression as a function of provocation: A meta-analysis*, Psychological Bulletin, 119(3): 422-447
- Buss, A.H., Perry M. (1992). *The Aggression Questionnaire*, Journal of Personality and Social Psychology, 63: 452-459
- Buss, D. M., Duntley J. D. (2006). *The Evolution of Aggression*, In: M. Schaller, J.A. Simpson, D.T. Kenrick (Ed.), *Evolution and Social Psychology*, New York: Psychology Press, 263-285
- Campano, J.P., Munakata, T. (2004). *Anger and Aggression Among Filipino Students*, Adolescence, 39(156): 757-764
- Demirtaş-Madran, H.A. (2012). *Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği'nin Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması*, Türk Psikiyatri Dergisi, 23: 1-6
- Doğan, B., Moralı, S., Kazak, Z., Tok, S. (2002). *Bireylerin spora katılım, cinsiyet ve sürekli kaygı düzeylerine göre saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*, Performans, 8(3-4): 1-13
- Ellis, L. (2003). *Genes, criminality, and the evolutionaryneuroandrogenic theory*, In: Walsh, A., Ellis, L. (Ed.), *Biosocialcriminology: Challenging environmentalism's supremacy* Hauppauge. New York: Nova Science, 13-34.
- Ellis, L. (2004). *Sex, status, and criminality: A theoretical nexus*, Social Biology, (51): 144-160
- Goetz, A.T. (2010). *The evolutionary psychology of violence*, Psicothema, 22(1): 15-21
- Karahan, F.T., Özcan, K., Ağlamaz, T. (2009). *Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Anne Babanın Birliktelik Durumu, Öz Üvey Oluşu ve Yaşamda Öncelikli En Önemli Değer Algısı Açısından İncelenmesi*, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22(1): 211-223
- Karakaş, Z. (2008). *Lise Öğrencilerinde Öfke ve Saldırganlık*, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17(3): 277-294
- Kepenççi, Y., Çinkır, Ş. (2005). *Bullying Among Turkish High School Students*. Child Abuse and Neglect, 30(2): 193-204
- Malley-Morrison, K., You, H. S., Milis, R. B. (2000). *Young adult attachment styles and perceptions of elderabuse: A cross-cultural study*, Journal of Cross – Cultural Gerontology, 15, 163-184

Marcus, R. F., Kramer, C. (2001). *Reactive and Proactive Aggression: Attachment and Social Competence Predictors*, Journal of Genetic Psychology, 162(3): 260-275

Wilson, E.O. (1975). *Sociobiology: A New Synthesis*, Harvard University Press

Yavuzer, H. (2004). *Yaygın Anne Baba Tutumları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.